

GRADA

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 57
Godina XXIX
Maj, 2024.
[str. 191-200]

© Monos 2024

Iza maske "Bratstva i jedinstva": slučaj Ibrahima Avdića, partizana i komuniste iz Gračanice, u prvim poratnim godinama

Edin Šaković

Ibrahim Avdić iz Gračanice, odlikovani partizanski borac i ratni vojni invalid, član Komunističke partije Jugoslavije, poslije završetka rata upućen je na izučavanje zanata i školovanje u vojni Invalidski dom u Novom Sadu. Tu je doživio incidente u kojima je diskriminiran zbog nacionalne pripadnosti, pretrpjevši čak i fizički napad. Tamošnje partijsko rukovodstvo, umjesto da ga zaštiti i suzbije pojave nacionalizma i šovinizma u vlastitim redovima – stalo je u zaštitu izgednika, naprasno isključivši Avdića iz Komunističke partije, u koju je primljen još 1944. godine, kao borac partizanske 2. krajiške brigade. Žalba koju je Ibrahim naknadno podnio, uz izjavu njegovog suborca, Huse Halilovića, svjedoči da "bratstvo i jedinstvo" u tom vremenu nije zaživjelo čak ni među članovima vladajuće – i jedine političke organizacije, Komunističke partije Jugoslavije. Ovaj članak napisan je na osnovu nekoliko dokumenata sačuvanih među arhivskom građom nekadašnjeg Sreskog komiteta Komunističke partije Gračanica, koja se danas čuva u Arhivu Tuzlanskog kantona.

Ključne riječi: Ibrahim Avdić; Gračanica; Komunistička partija; Jugoslavija; Srbija; Bosna i Hercegovina; Invalidski dom Novi Sad; Srbi; Bošnjaci; Muslimani; međunacionalni odnosi; bratstvo i jedinstvo; međunacionalne suprotnosti; nacionalizam; šovinizam.

Tzv. bratstvo i jedinstvo jedna je od ključnih dogmi jugoslavenskog socijalističkog sistema, ali i temeljnih tekovina Narodnooslobodilačke borbe (NOB) i revolucije od 1941. do 1945. godine, ostvarenih pobjedom Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije (NOVJ), pod vodstvom Komunističke partije, u jeku Drugoga svjetskog rata. Uz načelo

federalizma, ideologija i politika "bratstva i jedinstva" bila je službeni jugoslavensko-komunistički "recept" za glavnu boljku predratnoga, jugoslavenskog monarhističkog državnog okvira: međunacionalne suprotnosti i tzv. neriješeno nacionalno pitanje.

Poslije rata, kroz štampu, masovne medije, u javnome prostoru uopće, isticali su se i naglašavali nebrojeni primjeri manifestacija bratstva i jedinstva, "iskovanog u plamenu Narodnooslobodilačke borbe" (tadašnjim vokabularom da se poslužimo). S druge strane, pak, brojni dokumenti sačuvani u arhivskim fondovima, dokumenti komunističke provenijencije, nastali u radu organa i tijela vladajuće (i jedine) političke organizacije, Komunističke partije Jugoslavije, pokazuju da je stvarnost bila drugačija od službene propagande. Prelistavajući izvještaje, zapisnike, predmete i drugu građu, od tzv. partijskih ćelija i osnovnih organizacija, preko sreskih i okružnih komiteta, pa do najviših organa – naći ćemo brojne primjere iz kojih se vidi da javno proklamirano bratstvo i jedinstvo vrlo često nije zaživjelo ni u redovima samih članova Komunističke partije, među kojima su se također javljali i manifestirali primjeri šovinizma i mržnje prema drugim nacijama. Najčešće, radilo se o ispoljavanju netrpeljivosti i mržnje od članova Partije iz reda najbrojnijeg jugoslavenskog naroda – Srba, prema Hrvatima i Bošnjacima, Albancima, pa i drugim narodima.

Svjedoči to i slučaj Ibrahima Avdića iz Gračanice, odlikovanog partizanskog borca – pripadnika proslavljene 2. krajiške

udarne brigade, dokumentiran u predmetu pohranjenom u građi Sreskog komiteta Komunističke partije Bosne i Hercegovine, danas zasebnom fondu koji se čuva u Arhivu Tuzlanskog kantona u Tuzli.¹ Ibrahim Avdić je, kao veteran NOB-e i ratni vojni invalid, ujedno član Komunističke partije, 1948. godine krenuo na izučavanje zanata u vojni Invalidski dom u Novom Sadu. Tu se suočio sa netrpeljivošću i mržnjom na nacionalnoj osnovi, ali i sa nepravilnim postupkom partijskog rukovodstva, koje ga je nepravedno i nepropisno isključilo iz članstva. Sve navedeno opisano je u žalbi koju je Avdić podnio svojoj osnovnoj partijskoj organizaciji, a u predmetu je priložena i pismena izjava Huse Halilovića, također partizanskog borca i ratnog vojnog invalida, koji je u Invalidskom domu u Novom Sadu boravio nešto prije Ibrahima, i sâm iskusivši ono što je njegov suborac, sugrađanin i sunarodnjak u toj ustanovi doživio.

U nastavku, citirat ćemo najzanimljivije dijelove ove dvije izjave.² No, prije toga, nekoliko rečenica o čovjeku čijim slučajem se ovdje bavimo.

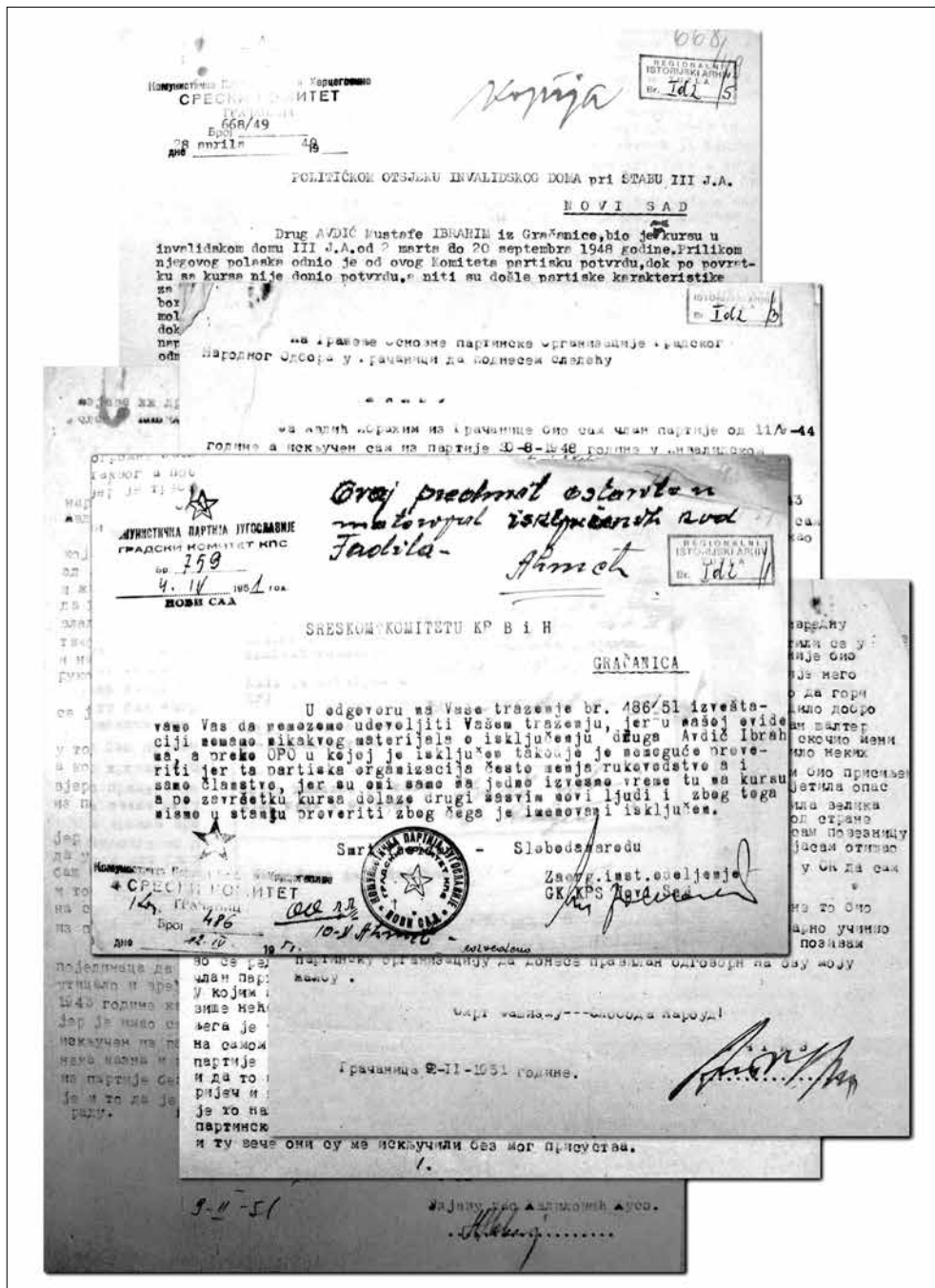
Ibrahim Avdić rođen je 27. januara 1927. godine u Gračanici, u porodici Mustafa Avdića, u mahali Lipa.³ U službenim partijskim dokumentima njegovo socijalno porijeklo se označava kao "siromašno radničko", ali Ibrahimov otac živio je pretežno od zemljoradnje, poput većine drugih mahaljana, a bio je i dugogodišnji zakupac vakufskog mlina (vodenice) Kapetanuša. Svoje sinove poslao je na izučavanje zanata. Sam Ibrahim je, poslije osnovne škole – koju je završio 1940. godine,⁴ pošao na izu-

¹ Arhiv Tuzlanskog kantona Tuzla, fond Sreski komitet Saveza komunista Bosne i Hercegovine Gračanica, 1945.-1955. (ATKT/SKSKBiHG), kutija 7, fascikla 2, serija Id (Opšti spisi), predmet Id2 (1-6).

² Navode prenosimo kako stoje u izvoru; ispravili smo samo očigledne pogreške u unosu teksta, te radi lakše čitljivosti mjestimično dodali interpunkcijske znakove; uz to su, na svega par mjesta, dodane pojedine riječi i objašnjenja (naznačeno uglastim zagradama).

³ O familiji Avdić na Lipi, pogl. Rusmir Djedović, Edin Šaković, *Mahala Lipa u Gračanici (historijsko-etnografske bilješke)*, Gračanički glasnik, god. XXI, br. 42, 2016., str. 130-131.

⁴ Osman Delić, *Sto godina Narodne osnovne škole u Gračanici*, Gračanica: Samoupravna interesna zajednica

Dokumenti iz predmeta vezani za slučaj Ibrahima Avdića (Arhiv Tuzlanskog kantona, Tuzla)

čavanje trgovačkog zanata. Težak položaj i u to vrijeme još uvijek prisutno izrabljivanje šegrta (što je i sam iskusio) svakako su utjecali na njegovo ideološko-političko opredjeljenje, pa i na odluku da se priključi partizanima.⁵

U redove NOVJ Ibrahim Avdić je stupio potkraj ljeta ili s početka jeseni 1943. godine, postavši borac IV. bataljona 2. krajiške brigade, koja je u tom vremenu operirala na širem području sjeveroistočne Bosne. Ova brigada je 24. septembra 1943. zauzela Gračanicu.⁶ Bio je to drugi po redu ulazak partizana u ovaj grad: prije 2. krajiške brigade, Gračanicu je 31. augusta privremeno zauzela 15. majevička brigada.⁷ U oba slučaja, partizani su grad zaposjeli uz veoma slab, gotovo simboličan otpor – barem kada se radilo o domaćim jedinicama tzv. Hadžiefendića legije (Domobranske dobrovoljačke bojne Gračanica). U tom periodu, ugled Narodnooslobodilačkog pokreta među Bošnjacima je bio u porastu, tako da većina ovdašnjeg naroda partizane

nije doživljavala kao neprijatelje. Znatan broj uglavnom mlađih ljudi tada se i priključio njihovim redovima. Ibrahim Avdić bio je među njima, a u NOB je stupio kao maloljetnik, sa svega šesnaest godina.⁸

U Komunističku partiju primljen je 11. septembra 1944. godine. U vrijeme kada je postao članom Partije, ova je organizacija bila još daleko od masovnog političkog pokreta – kakvim će postati par desetljeća kasnije. Naprotiv, kriteriji za članstvo bili su veoma strogi, a za prijem je bilo potrebno proći kandidatski status, čemu je prethodilo članstvo u komunističkom podmlatku, SKOJ-u (Savez komunističke omladine Jugoslavije). Da jedan sedamnaestogodišnjak postane član Partije – u to vrijeme nije bilo baš često, tako da je prijem Ibrahima Avdića morao biti rezultat njegovog izuzetnog zalaganja u borbi, iskazane hrabrosti i vojničkog držanja, i to u svega godinu dana koliko je proteklo od njegova stupanja u Brigadu do prijema u Partiju. Naposljetku, Ibrahim je u borbi i teško ranjen, a kao

osnovnog obrazovanja i vaspitanja, 1986., str. 68.

⁵ Prema kazivanjima zabilježenim u porodici, Ibrahim je učio zanat krenuo kod jednog od trgovaca iz familije Hifziefendić, koji je prema šegrtima bio veoma strog, prisiljavajući ih da obavljaju i teže fizičke poslove u njegovom domaćinstvu, nevezano za trgovinu i dućan. No, nisu svi gračanički trgovci bili takvi: Ibrahimov stariji brat Osman (poslije rata, dugogodišnji radnik i rukovodilac u Trgovačkom preduzeću "Bosna") zanat je učio u trgovini Ibrahimage Širbegovića, o kome je kasnije s poštovanjem pričao. Inače, na trgovački zanat je krenuo i treći brat, Husein, dok je najmlađi Salih završio Nižu realnu gimnaziju i Tehničku geodetsku školu.

⁶ Esad Tihčić, Omer Hamzić, *Gračanica i okolina u NOB-u i revoluciji*, Gračanica: Komisija za istoriju Opštinskog komiteta SK BiH Gračanica i Opštinski odbor SUBNOR Gračanica, 1988., str. 218-219; up. Milorad Gončin, *Druga krajiška narodnooslobodilačka udarna brigada*, Beograd: Vojnoizdavački zavod, 1984., str. 181-182.

⁷ O tome, opširnije: Edin Šaković, *O prvom ulasku partizana u Gračanicu (31. augusta 1943.)*, Gračanički glasnik, god. XVIII., br. 36/, 2013., str. 75-91.

⁸ Prema E. Tihčiću i O. Hamziću (*Gračanica i okolina*, str. 219), Ibrahim Avdić je sa dvadesetak gračaničkih omladinaca stupio u partizane po ulasku 2. krajiške brigade u Gračanicu. U službenoj evidenciji SUBNOR-a, međutim, za Avdića stoji da je u NOVJ stupio 31. 08. 1943. godine, i to u redove "XVII. majevičke brigade" (Skupština opštine Gračanica, Preživjeli borci u NOB, obrazac NOR-2, red. br. 52, 26. 02. 1976. godine). Tog datuma, kako rekосmo, grad je zauzela 15. majevička brigada, a ne 17. majevička (koja tada još nije bila ni formirana). Damjan Blagojević, u *Sjećanju na odlazak u partizane prve grupe omladinaca iz Gračanice, 31. 08. 1943. godine* (Gračanički glasnik, god. XIII, br. 27, maj 2009., str. 09) među 17-ero Gračanlija koji su se tada priključili 15. majevičkoj brigadi ne spominje Ibrahima Avdića. Ne može se, ipak, isključiti mogućnost da je Avdić, nešto prije ili poslije grupe u kojoj je Blagojević bio, stupio u redove ove jedinice. No, možda je u pitanju i pogreška, kakve u spomenutoj evidenciji SUBNOR-a nisu rijetke.

Husein Huso Halilović - partizan i RVI, u sredini; lijevo: Ragib Fočak - Huseinov i Ibrahimov suborac; desno: nepoznat civil

borac odlikovan je Ordenom za hrabrost (dvaput), kao i Medaljom za hrabrost.⁹

Kao ratni vojni invalid s umanjenom tjelesnom sposobnošću, nedugo po završetku rata Ibrahim Avdić je upućen u Invalidski dom u Novom Sadu, radi školovanja i osposobljavanja za poslijeratni samostalan život i privređivanje. Izučavanje zanata i školski kurs naprasno je okončao 20. septembra 1948. godine, poslije više incidenata u kojima je pretrpio iskazivanje mržnje na nacionalnoj osnovi, ali i poniženja koje je doživio od tamošnjeg rukovodstva Komunističke partije, koje ga je – umjesto

da mu pruži zaštitu i sankcioniše očigledne pojave nacionalizma i šovinizma – isključilo iz članstva. Razočaran, prekinuo je školovanje i vratio se u Gračanicu.

Po povratku, partijski status Ibrahima Avdića ostao je nejasan Osnovnoj organizaciji Komunističke partije Gradskog narodnog odbora Gračanica, odnosno Sreskom komitetu KP BiH u Gračanici. Iz ovoga grada Ibrahim je otišao kao mlad, ali već ugledan član Partije, u koju je primljen kao partizanski borac. Iz Novog Sada se vratio, izgleda, s isključenjem – najtežom

⁹ Prema navedenoj evidenciji SUBNOR-a, Ibrahim Avdić je u NOVJ vršio i dužnost rukovodioca SKOJ-a.

partijskom kaznom, makar službena potvrda još uvijek nije stizala.

S tim u vezi, 28. aprila 1949. godine Sreski komitet se službeno obratio Političkom odsjeku Invalidskog doma pri Štabu 3. jugoslovenske armije u Novom Sadu, sa zahtjevom da se dostave *partijske karakteristike* za Ibrahima Avdića¹⁰ – u vrijeme dok se nalazio na kursu u navedenom domu, uz pojašnjenje zašto je napustio kurs. U dopisu se obrazlaže da je Avdić prilikom polaska na kurs u Invalidski dom sa sobom odnio "od ovog Komiteta partisku potvrdu", a također je dobio i "partisku člansku knjižicu odmah poslije njegovog odlaska na kurs." Međutim, po povratku nije donio nikakvu potvrdu, niti su kasnije službeno stigle partijske karakteristike. Na kraju se dodaje da je "isti drug član KPJ od 1944. godine i za vrijeme boravka u Gračanici kod nas bio dobar član KPJ, a i danas je kao takav".¹¹

Dok se još uvijek čekalo na odgovor, Ibrahim Avdić je na zahtjev Osnovne partijske organizacije Gradskog narodnog odbora u Gračanici 2. februara 1951. godine pismeno uložio žalbu na svoje isključenje.¹² U žalbi je istakao da je bio član Komunističke partije od 11. 09. 1944. godine, pa do 30. 08. 1948. godine, kada je u Invalidskom domu u Novom Sadu isključen iz članstva, bez ličnog prisustva – što je, ističe se u dokumentu, predstavljalo statutarnu povredu.

U žalbi, Avdić je podsjetio na odlazak u NOVJ i zasluge u borbi, zbog čega je i primljen u članstvo KPJ – "a poznato je da je tada bilo teško postati član partije jer je trebalo imati izvanredne zasluge kao borac

i odan za narod." Od dana prijema u Partiju, pa do isključenja, nije imao "nikakvih kazni ni greški" – također je istaknuo – "pa čak nisam ni kritikovan za svoj rad i zalaganje." Dalje, u žalbi piše:

"Došlo je vrijeme da se ja kao invalid iz NOR-a pošaljem u Novi Sad u Invalidski dom na izučavanje škole i zanata da bi mogao lakše da živim zbog svoje umanjenje fizičke nesposobnosti, [sic!] i ja sam osjećao potrebu da je potrebno da ja kao invalid i borac moram nešto više da znam i da i dalje nastavim borbu za izgradnju naše zemlje, ne gledajući i ne zanoseći se s time da sam ja dosta dao od sebe i da treba stati.

U domu sam se zadržao jednu godinu dana i odlično sam učio kako zanat tako i školu, što mogu da dokažem sa mojima sve-dožbama. I tu sam napravio jednu grešku, [za] koju ja smatram da je bila manja greška prilikom mog dežurstva, a kad bi čovek uzeo u obzir nije trebalo baš da se primeni kazna isključenja iz partije bez mog prisustva, jer je to kršenje i samog našeg Statuta naše partije, te bi uzgred i naveo nekoliko primera koji su se desili tog momenta.

Prilikom dežurstva rečeno je da svaki dežurni ne da nijednom civilnom licu u Dom zbog toga što se je vršila krađa inventara, jer je stečeno iskustvo da su baš posjetioci iznosili iz Doma, a to su im davali njihovi prijatelji koji su bili u domu kao radnici i službenici i invalidi na izučavanju škola i zanata...

Jednog dana spalo je na mene dežurstvo i ja sam bio dežurni i pridržavao se reda, i nisam dao ući posjeti nekog Cice Dušana, koji je bio član partije, invalid u školi, i on se je sa mnom na kapiji prepirao u kojim mi

¹⁰ "Partijske karakteristike" su službeni dokument kojeg bi za člana Komunističke partije sastavljao nadležni neposredni partijski rukovodilac, a koji je, uz opće podatke, sadržavao ocjenu o političkom radu i zalaganju, ličnim odlikama, držanju, ponašanju i zalaganju u političkom radu, te su predstavljale najosnovniji dio službene personalne dokumentacije članova Komunističke partije.

¹¹ Sreski komitet KP BiH Gračanica, br. 668/49 od 28. 04. 1949. (ATKT/SKSKBiHG, k. 7, f. 2, Id2/5).

¹² ATKT/SKSKBiHG, k. 7, f. 2, Id2/3-4.

je riječima rekao da su dosti nas 'Turci' potlačivali, a više neće. Ja sam mu na to rekao, ima mjesto gde ćemo se raspraviti. Njega je to prepalo, te je druge članove partije nagovorio da ga brane. Na samom sastanku, gde smo se počeli kritikovati, stupili su članovi partije u odbranu pomenutog i naveli su da sam ja počinio još nekih greški i da to nije istina da je pomenuti meni rekao. Ja sam opet tražio riječ i nije mi se dalo više da diskutujem, i ja sam na to odgovorio da je to nacionalna mržnja, i rekao sam da ja neću više da živim u ovakvoj partijskoj organizaciji koja ima sasvim pogrešan stav i izašao sam, i tu veče oni su me isključili bez mog prisustva."

Avdićevim isključenjem iz Partije, kola su se slomila na najslabijem. Štaviše, njegovo isključenje ohrabrilo je šoviniste, a on sâm je, kao izopćenik, postao još izloženiji napadima. U nastavku žalbe, opisao je incident koji je bio i neposredan povod odluci da napusti Invalidski dom i školovanje, te vrati se u Gračanicu:

"Jednog dana smo trebali posjetiti poljoprivrednu izložbu, gde smo je skupa posjetili kao invalidi i povratili se u dom uveče u 7 sati, a Mitrović Nikola, koji nije bio član partije, otišao je u sobu u kojoj sam i ja spavao, prije nego neki drugovi i prije mene, te sam ja, ulazeći u sobu, našao da gori samo jedna sijalica u kraju sobe, a [u] mom kraju nije se vidilo dobro – pa sam ja, da upalim sijalicu, ugasio njegovu, jer je jedan šalter palio obe lampe. I tom prilikom je on čitao neku knjigu i skočio meni, da mi psuje Tursku majku, i zgrabio me za vrat, a da nije bilo nekih drugova koji su me odbranili, ja bih bio poražen.

I tada sam bio prisiljen da napustim dom i odem natrag u Gračanicu, jer mi je prijetila opasnost, jer sam bio kao jedinka Musli-

man i prema meni je bila velika nacionalna mržnja, kako od strane članova partije, tako i od strane vanpartijaca pojedinaca."

Kako se iz prethodno citiranog teksta vidi, već u Domu invalida, nakon što je demonstrativno napustio sastanak partijske organizacije, Ibrahim Avdić je saznao da je tada isključen iz članstva. No, službene potvrde nije bilo. O tome, u svojoj žalbi, on navodi:

"Ja kada sam napuštao dom, tražio sam poveznicu, i drug upravnik Đuro Ovuka nije mi dao te poveznice, i ja sam otišao kući u Gračanicu, te sam kasnije čuo da je došao predmet u SK [Sreski komitet] da sam isključen."

U nastavku, dodaje – i zaključuje:

"Smatram da sam nepravilno isključen, jer je za mene to bio veliki udarac, i ne mogu preko toga preći da ja nisam stvarno učinio neku grešku, ali nisam učinio baš grešku za isključenje, te pozivam partinsku organizaciju da donese pravilan odgovor na ovu moju žalbu.

Smrt fašizmu – sloboda narodu!"

*

U istome predmetu, priložena je i pismena izjava Huseina Huse Halilovića, člana Komunističke partije BiH, također partizanskog borca i veterana, ratnog vojnog invalida, data 9. februara 1951. godine, "na traženje osnovne partinske organizacije Gradskog narodnog odbora u Gračanicu povodom ostranjenja od partije druga Avdić Ibrahima iz Gračаницe."¹³

U toj izjavi, Huso Halilović je naveo sljedeće:

"Ja vrlo dobro poznajem Osnovnu partinsku organizaciju koja je bila u Invalidskom domu u Novom Sadu, jer sam u njemu se nalazio od 1945 godine pa sve do 1947 godine uključivo, a bio sam kao skojevac i ži-

¹³ ATKT/SKSKBiHG, k. 7, f. 2, Id2/6. Husein Huso Halilović rođen je u Klopotnici 1927. godine; u SKOJ je primljen 01. 02. 1945., a u Komunističku partiju 09. 01. 1948. godine; u vrijeme davanja izjave radio je kao namještenik pri Sreskom narodnom odboru Gračаницa (ATKT/SKSKBiHG, k. 5, f. 1., IId4/4).

Ibrahim Avdić, fotografija iz penzionerskih dana
vrio kao takav i kao jedini 'musliman' u tom domu.

Ja nisam mogao tada da uđem u partiju, jer je baš u to vrijeme kada sam ja bio u domu vladala neka sumnja i mržnja i razdvojenje, i kao neko čudo da Musliman tamo živi i radi, ali to nije bilo od svihu drugova, nego od pojedinaca; i nije se moglo čak ni diskutovati o nekim nepravilnostima protiv rukovodstva, odmah je bio odgovor: ti si protiv našeg rukovodstva i sl.

Poznajem da je bio partinski rukovodilac neki Pajo, koga se ja ne sjećam prezimena, a koji je imao sasvim loše mišljenje o nama.

Poznajem i druga Avdića Ibrahima da je živio i radio u toj osnovnoj partinskoj organizaciji gdje sam ja živio kao skojevac, a koje je ostalo isto rukovodstvo i isti onaj po imenu Pajo, koji je vjerovatno gledao na Avdića Ibrahima kao 'Muslimana' i zato je isključen iz partije, vjerovatno možda je iznosio i neke nepravilnosti."

Halilović je, također, naveo kako mu je poznato da je povod za isključenje Ibrahima Avdića iz Partije bilo to što se imenovani, kao dežurni u domu, dosljedno pridržavao pravila (što je bila i "naravna stvar"), ali i da je do isključenja došlo bez ikakve diskusije, kao i prisustva isključenog. U nastavku, dodaje i ovo:

"Mogu da navedem i to da je tada bila parola u Domu pojedinaca da su 'muslimani bili svi ustaše' što je i na me to mnogo uticalo i vređalo me. Ja poznajem Ibrahima da je otišao u NOB početkom 1943. godine kao mlad čovek i da je postao član partije 1944 godine jer je imao svojih zasluga u Borbi i smatram da je nepravilno što je isključen iz partije. Ako je napravio grešku, moglo mu se je pripisati neka kazna i nepravilno je po statutu naše partije da je isključen iz partije bez njegovog prisustva jer je to kršenje statuta, a poznato mi je i to da je dobar kao radnik i nije se pokolebo u svom radu.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu!"

Tako su o stanju u Invalidskom domu u Novom Sadu, ali i stavovima koji su dominirali u tamošnjoj organizaciji KPJ službeno posvjedočila dvojica partizanskih boraca – ratnih vojnih invalida iz Gračanice, članova Partije.

Naposlijetku, u Sreski komitet KP BiH Gračanica stigao je traženi odgovor iz Novoga Sada, u vezi isključenja Ibrahima Avdića iz Partije – od tamošnjega Gradskog komiteta Komunističke partije Srbije, nadležnog i za partijsku organizaciju u Invalidskom domu.

U dopisu stoji: "...Izveštavamo Vas da nemožemo udovoljiti Vašem traženju, jer u našoj evidenciji nemamo nikakvog materijala o isključenju druga Avdić Ibrahima, a preko OPO u kojoj je isključen takođe je nemoguće proveriti jer ta partiska organizacija često menja rukovodstvo a i samo članstvo, jer su oni samo na jedno izvesno vreme tu

na kursu a po završetku kursa dolaze drugi sasvim novi ljudi i zbog toga nismo u stanju proveriti zbog čega je imenovani isključen.¹⁴

Da li je administracija Osnovne partijske organizacije Invalidskog doma bila baš toliko zapuštena i neorganizirana – ili je, pak, Gradski komitet u Novom Sadu nastojao umanjiti značaj ovoga slučaja i sve zataškati, ostaje nam nejasno. Čini se da je i Sreski komitet KP BiH Gračanica jedva dočekao da cijelu stvar što prije stavi *ad acta*. Na dopisu iz Novog Sada, rukom je dopisano: "Ovaj predmet ostavite u materijal isključenih kod Fadila. Ahmet".¹⁵

Nastojanja da se incidenti vezani za ispoljavanje međunacionalnog nepovjerenja, netrpeljivosti i mržnje (osobito unutar redova samih komunista) prikriju, umanje i zataškaju u godinama neposredno poslije Drugoga svjetskog rata nisu bili rijetki. U slučaju o kome pišemo, Partija je odlučila na takav način postupiti.

Što se Ibrahima Avdića tiče, konkretan slučaj i ono što je doživio u Novom Sadu – sve to ga ni na koji način nije pokolebalo u privrženosti temeljnim idejama i vrednotama za koje se i u ratu borio. Do konca života, ostat će uvjereni komunist, vjeran član i vrijedan aktivista Komunističke partije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije. Radni vijek je proveo u struci, kao električar, ali i majstor na glasu. Politika ga nije mnogo interesirala: društveno-političkim radom bavio se uglavnom u okvirima Mjesne zajednice Gračanica, kao pokretač i učesnik u realizaciji brojnih društvenih, humanitarnih, komunalno-infrastrukturnih i drugih inicijativa i akcija. U nekro-

logu koji je objavljen u gračaničkom listu "Delegatski bilten", o njemu je između ostalog zapisano: "Mladalački zanos i entuzijazam poratne obnove i izgradnje novog socijalističkog društva odveo ga je na gotovo sve značajnije omladinske radne akcije, prema kojima je gajio posebne simpatije, a čak i prošle godine smogao je snage da se kao veteran nađe u sastavu Međuopštinske radne brigade »Đerdap II«. Za njega nije bilo nikada poteškoća, još manje bezizlaznih situacija. Prihvatao je sve postavljene zadatke, naročito u Mjesnoj zajednici i uvijek ih dosljedno i samoprijegorno izvršavao, služeći kao lični primjer drugima, a naročito mladima".¹⁶

Do kraja života, Ibrahim Avdić je primio više javnih priznanja od Mjesne zajednice i Skupštine opštine Gračanica, a uz svoja partizanska, ratna odličja, uručen mu je i Orden zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom, te Medalja zasluga za narod.

Premинуo je u Gračanici, oktobra 1985. godine – dosta rano, tek na pragu starosti.

Nije mu bilo suđeno da doživi ono što se desilo jedva nekoliko godina poslije njegove smrti – sve ono što je korijene imalo desetljećima ranije, i u pojavama čije manifestacije je i sam osjetio, makar ih tadašnja politika, kao nešto neželjeno, "gurala pod tepih".

Pokazalo se ubrzo da je zatvaranje očiju pred neugodnim problemima daleko od njihovoga rješavanja: pokazalo se u eksploziji ekstremnog srpskog nacionalizma, rođenog u kolapsu socijalističkog društveno-političkog okvira i vremenu koje je nagovještavalo raspad Jugoslavije – rođenog upravo unutar Saveza komunista Srbije.

¹⁴ KPJ – Gradski komitet KP Srbije Novi Sad, br. 759, 04. 04. 1951. (ATKT/SKSKBiHG, k. 7, f. 2, Id2/1).

¹⁵ ATKT/SKSKBiHG, k. 7, f. 2, Id2/1. U predmetu je sačuvan i službeni formular sa ličnim podacima Ibrahima Avdića (ATKT/SKSKBiHG, k. 7, f. 2, Id2/2.), gdje je u rubrici "Da li je imao prekid u partiskom radu" zabilježen datum njegovog isključenja, ali je sljedećoj rubrici – "Kojim kaznama je kažnjen, kada i od koga" upisano: "Izišo sam. Nije kažnjen". Međutim, ova rubrika, kao i sljedeća: "Zbog čega je kažnjen", a koja je ostala prazna – naknadno su prekrizene.

¹⁶ "In memoriam: Ibrahim Avdić", *Delegatski bilten*, god. VII, br. 128, 31. 10. 1985., str. 8.

U toj političkoj organizaciji, koja je iznjedrila Slobodana Miloševića i pokrenula lanac zla na ovim prostorima – očito su oduvijek dominirali ljudi sličnih motiva i stavova poput onih iz partijskih foruma koji su, svojevremeno, na nacionalnoj osnovi diskriminirali Ibrahima Avdića, Husu

Halilovića – i ko zna koliko drugih nesrba. Za takve komuniste, izgleda, "bratstvo i jedinstvo" bilo je i ostalo samo isprazna ideološka floskula – a možda i maska koja je svo vrijeme skrivala njihove prave nakane, kakve su se ispoljile već s početka 1990-tih.

SUMMARY

BEHIND THE MASK OF "BROTHERHOOD AND UNITY": THE CASE OF IBRAHIM AVDIĆ, A PARTISAN AND COMMUNIST FROM GRAČANICA, IN THE EARLY POST-WAR YEARS

Ibrahim Avdić from Gračanica, a decorated partisan fighter and war veteran, a member of the Communist Party of Yugoslavia, was sent for vocational training and education to the military Invalid Home in Novi Sad after the end of the war. There, he experienced incidents of discrimination based on his nationality, even enduring physical attacks. Instead of protecting him and combating nationalism and chauvinism within their ranks, the local party leadership stood up for the troublemakers, abruptly excluding Avdić from the Communist Party, into which he had been admitted in 1944 as a fighter of the partisan 2nd Krajina Brigade. The appeal filed by Ibrahim later, along with the statement of his comrade, Huso Halilović, testifies that "brotherhood and unity" had not yet taken root even among the members of the ruling - and only political organization, the Communist Party of Yugoslavia. This paper is based on several documents preserved among the archival materials of the former County Committee of the Communist Party of Gračanica, which is now kept in the Archives of the Tuzla Canton.
